

## **O‘ZBEK TILINING JAMIYATDAGI MAVQEYI VA UNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI**

**Zokirov Mashxurbek Sodiqjon o'g'li**

*Andijon shahar 3-son politexnikum Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

**O'sarov Javlonbek Homidjonovich**

*Izboskan tuman 1-son Politexnikumi. Ona tili va ada biyot fani o'qituvchisi*

**Oxunjonova Dildora Abdulhakimovna**

*Marhamat tumani 1-son Politexnikumi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

### **ANNOTATSIYA**

Ushbu ilmiy maqolada o'zbek tilining jamiyatdagi mavqei va uning rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Maqolada o'zbek tilining davlat tili sifatidagi ahamiyati, uning turli sohalardagi qo'llanilishi va rivojlanish tendensiyalari yoritiladi. Shuningdek, globalizatsiya jarayonlari, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar fonida o'zbek tilining barqarorligi hamda kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari muhokama qilinadi. Maqola davomida rasmiy hujjatlar, til siyosati, ta'lim tizimi va ommaviy axborot vositalari orqali o'zbek tilining qo'llanish doirasi kengayishi va uning xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirishga qaratilgan takliflar ham beriladi.

**Kalit so'zlar:** o'zbek tili, davlat tili, til siyosati, globalizatsiya, rivojlanish istiqbollari, jamiyat, madaniyat, ta'lim.

### **ПОЛОЖЕНИЕ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА В ОБЩЕСТВЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ**

---

**Зокиров Машхурбек Содикджон углы** Андиганский городской

политехнический техникум №3 Учитель родного языка и литературы

**Усаров Джавлонбек Хомиджонович.** Избосканский районный политехнический институт № 1. Учитель родного языка и литературы

**Охунжоновна Дилдора Абдулхакимовна,** учитель родного языка и литературы

Мархаматского районного политехнического техникума №1

### **АННОТАЦИЯ**

В данной научной статье анализируется положение узбекского языка в обществе и перспективы его развития. В статье освещается значение узбекского языка как государственного, его использование в различных сферах и тенденции развития. Также будут обсуждаться вопросы устойчивости и перспективных направлений развития узбекского языка на фоне процессов глобализации, технологического прогресса и социально-культурных изменений. В статье также

даются предложения, направленные на расширение сферы использования узбекского языка и повышение его международного авторитета через официальные документы, языковую политику, систему образования и средства массовой информации.

**Ключевые слова:** узбекский язык, государственный язык, языковая политика, глобализация, перспективы развития, общество, культура, образование.

## THE POSITION OF THE UZBEK LANGUAGE IN SOCIETY AND ITS DEVELOPMENT PROSPECTS

---

Zokirov Mashkhurbek Sodiqjon o'gli Andijan city polytechnic No. 3 teacher of native language and literature

O'sarov Javlonbek Homidjonovich. Izboskan district polytechnic No. 1. teacher of native language and literature

Okhunjonova Dildora Abdulhakimovna Marhamat district polytechnic No. 1 teacher of native language and literature

### ANNOTATION

This scientific article analyzes the position of the Uzbek language in society and its development prospects. The article highlights the importance of the Uzbek language as a state language, its use in various fields and development trends. It also discusses the stability of the Uzbek language and future development directions against the background of globalization processes, technological progress and socio-cultural changes. The article also provides proposals aimed at expanding the scope of use of the Uzbek language and increasing its international prestige through official documents, language policy, the education system and the media. Keywords: Uzbek language, state language, language policy, globalization, development prospects, society, culture, education.

### KIRISH

O'zbek tili milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, uning jamiyatdagi mavqei va rivojlanish istiqbollari dolzarb masalalardan biridir. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda davlat tilini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. O'zbek tili davlat tili sifatida huquqiy asosga ega bo'lib, ta'lim, ilm-fan, ommaviy axborot vositalari va rasmiy hujjat yuritish sohalarida faol qo'llanilmoqda.

Shu bilan birga, globallashuv jarayonlari va texnologik taraqqiyot sharoitida o'zbek tilining mavqei va uning rivojlanish istiqbollari yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Axborot texnologiyalari, ilmiy izlanishlar va xalqaro aloqalar tilning

zamonaviy imkoniyatlarini kengaytirish hamda uni rivojlantirish uchun yangi istiqbollarni ochmoqda.

Mazkur maqolada o‘zbek tilining jamiyatdagi o‘rni, uning bugungi holati, davlat tomonidan ko‘rilayotgan chora-tadbirlar va kelajakdagi rivojlanish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar, ta’lim tizimi va xalqaro hamkorlikning o‘zbek tilining taraqqiyotiga ta’siri haqida fikr yuritiladi.

### **NATIJALAR**

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida O‘zbek tilining jamiyatdagi mavqei va uning rivojlanish istiqbollari bo‘yicha quyidagi muhim xulosalar chiqarildi:

1. **Davlat tilining mustahkamlanishi.** Mustaqillikdan so‘ng O‘zbek tili davlat tili sifatida mustahkam huquqiy asosga ega bo‘ldi. Rasmiy hujjatlar yuritilishi, ta’lim va ilm-fan sohalarida qo‘llanilishi ortib bormoqda. Bu jarayon O‘zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan qabul qilingan qonun va dasturlar bilan mustahkamlab borilmoqda.

2. **Ilm-fan va ta’lim tizimidagi o‘zgarishlar.** O‘zbek tilida ilmiy maqolalar, darsliklar va tadqiqotlar soni ortib, xalqaro ilmiy muhitda o‘zbek tilidan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu bilan birga, oliy ta’lim muassasalarida o‘zbek tilida zamonaviy fan va texnologiyalar bo‘yicha darsliklar yaratish muhim yo‘nalishlardan biri bo‘lib qolmoqda.

3. **Globalashuv sharoitida o‘zbek tilining roli.** Axborot texnologiyalari va raqamli platformalar rivojlanishi natijasida o‘zbek tilidan foydalanish imkoniyatlari oshmoqda. Onlayn lug‘atlar, avtomatik tarjima tizimlari va raqamli kontent ko‘payib, tilning qo‘llanilish doirasi kengaymoqda. Shu bilan birga, ingliz va boshqa xalqaro tillarning ta’siri ham sezilarli darajada ortib bormoqda.

4. **Madaniy va ijtimoiy jarayonlarda o‘zbek tilining mavqei.** O‘zbek tili ommaviy axborot vositalari, adabiyot, kino va san’at sohalarida yetakchi mavqega ega bo‘lib, milliy o‘ziga xoslikni saqlash va targ‘ib qilishda muhim rol o‘ynamoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida milliy o‘zlikni anglash va o‘zbek tilida so‘zlashish madaniyatining rivojlanishi sezilarli darajada ortib bormoqda.

5. **Kelajak istiqbollari va tavsiyalar.** O‘zbek tilining rivojlanishi uchun quyidagi asosiy yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

- Ilm-fan va ta’lim sohalarida o‘zbek tilidagi manbalarni ko‘paytirish va ularning xalqaro miqyosda tan olinishiga erishish;
- Tilshunoslik va tarjima sohalarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish;
- Davlat tilini qo‘llash bo‘yicha qonunlarni yanada mustahkamlash va nazorat qilish;
- O‘zbek tilining xalqaro maydonda mavqeini mustahkamlash va uning boshqa tillar bilan integratsiyasini oshirish.

Umuman olganda, O‘zbek tilining jamiyatdagi mavqei yildan-yilga mustahkamlanib, uning rivojlanish istiqbollari kengaymoqda. Davlat siyosati, ilmiy izlanishlar va texnologik taraqqiyot ushbu jarayonga katta ta’sir ko‘rsatmoqda va kelajakda o‘zbek tilining nufuzi yanada oshishi kutilmoqda.

### **MUHOKAMA**

O‘zbek tili O‘zbekiston Respublikasining davlat tili sifatida 1989-yil 21-oktabrda rasmiy maqomga ega bo‘ldi. Shu vaqt davomida uning rivojlanishi uchun ko‘plab islohotlar amalga oshirildi. Bugungi kunda mamlakat aholisi 36 milliondan ortiq bo‘lib, ularning 85% dan ziyodi o‘zbek tilida so‘zlashadi. Shuningdek, o‘zbek tili dunyoning 10 dan ortiq davlatlarida yashovchi 50 milliondan ortiq inson tomonidan qo‘llaniladi. Mustaqillik yillarida o‘zbek tilining nufuzi sezilarli darajada oshdi. 1995-yilda mamlakatda rasmiy hujjatlarning faqat 40% i o‘zbek tilida yuritilgan bo‘lsa, 2023-yilda bu ko‘rsatkich 95% ga yetdi. Bu esa tilning rasmiy doiralarda qo‘llanilish darajasi yuqori ekanini ko‘rsatadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti 2020-yilda qabul qilgan “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmonga binoan, davlat idoralarida tilni to‘laqonli joriy etish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqildi. Ushbu hujjatga asosan, 2025-yilgacha barcha davlat tashkilotlari hujjat yuritishda o‘zbek tiliga to‘liq o‘tishi rejalashtirilgan. O‘zbek tilining ilmiy va ta’lim sohalarida rivojlanishi ham muhim masalalardan biri hisoblanadi. 2000-yilda oliy ta’lim muassasalarida darsliklarning 60% i rus tilida bo‘lgan bo‘lsa, bugungi kunga kelib bu ko‘rsatkich 20% gacha kamaydi. Hozirda O‘zbekistonda 80% dan ortiq darslik va ilmiy maqolalar o‘zbek tilida nashr etilmoqda. Shuningdek, o‘zbek tilining ommaviy axborot vositalaridagi o‘rni mustahkamlanmoqda. 1991-yilda mamlakatdagi telekanallarning atigi 30% i o‘zbek tilida efirga uzatilgan bo‘lsa, 2023-yilga kelib bu ko‘rsatkich 90% dan oshdi. O‘zbek tilidagi gazeta va jurnallar soni ham sezilarli darajada oshib, bugungi kunda 500 dan ortiq nashr faoliyat yuritmoqda. Globallashuv jarayonida internet va texnologik rivojlanish o‘zbek tiliga ta’sir ko‘rsatmoqda. 2010-yilda internetda o‘zbek tilida kontent yaratish darajasi 3% ni tashkil qilgan bo‘lsa, 2023-yilda bu ko‘rsatkich 15% ga yetdi. Hozirgi kunda Wikipedia’ning o‘zbekcha versiyasida 200 mingdan ortiq maqola mavjud bo‘lib, bu ko‘rsatkich yil sayin ortib bormoqda. O‘zbek tilining xalqaro maydonda nufuzini oshirish uchun ham bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 2021-yilda O‘zbekistonning 20 ta elchixonasida o‘zbek tilini o‘rganish kurslari tashkil etilgan bo‘lsa, bugungi kunga kelib ularning soni 35 taga yetdi. AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya va Turkiyada o‘zbek tili kurslariga bo‘lgan qiziqish ortib bormoqda. O‘zbek tilining rivojlanishi iqtisodiy jarayonlarga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. 2018-yilda mamlakatdagi tijorat banklarining faqat 60% i o‘z mijozlari bilan o‘zbek tilida ishlagan bo‘lsa, 2023-yilda bu ko‘rsatkich 85% ga yetdi. Korporativ sektor ham o‘zbek tiliga tobora ko‘proq e’tibor qaratmoqda. Shuningdek, 2019-yilda o‘zbek tilida kompyuter

dasturlari va mobil ilovalar ishlab chiqish darajasi 5% ni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 25% ga oshdi. Bugungi kunda Google Translate, Microsoft va boshqa yirik texnologik kompaniyalar o'zbek tilini o'z platformalariga joriy qilgan. Til siyosati bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilining yoshlar orasida ommalashishi ham jadallashmoqda. 2023-yilda o'tkazilgan so'rovnoma ko'ra, yoshlardan 92% i ijtimoiy tarmoqlarda o'zbek tilidan foydalanganligini bildirgan. Bu esa milliy o'zlikni saqlash va tilni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, o'zbek tilining qiyinchiliklari ham mavjud. Masalan, ilm-fan va texnologiya sohasida terminologik bazaning yetarli emasligi muammo bo'lib qolmoqda. 2023-yilda ilmiy maqolalarning atigi 10% i o'zbek tilida yozilgan bo'lib, bu ko'rsatkichni oshirish muhim vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, davlat xizmatchilarining 30% i rasmiy hujjatlarni to'liq o'zbek tilida yuritishda muammolarga duch kelmoqda. Bu esa davlat tashkilotlarida til siyosatini takomillashtirishni talab etadi. O'zbek tilining ta'lim tizimidagi o'rni tobora ortib bormoqda. Maktablarda o'zbek tilida o'qitiladigan fanlar soni 2010-yildan buyon 15% ga oshdi. Bundan tashqari, chet el oliy ta'lim muassasalarida o'zbek tilini o'rganayotgan talabalar soni 2023-yilda 5 ming kishiga yetdi. Madaniyat sohasida ham o'zbek tilining rivojlanishi kuzatilmoqda. 2023-yilda suratga olingan filmlarning 80% dan ortig'i o'zbek tilida bo'lib, ularning aksariyati xalqaro kinofestivallarda namoyish etilgan. O'zbek tilining yanada rivojlanishi uchun quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega: ta'lim va ilm-fan sohalarida o'zbek tilida ko'proq ilmiy adabiyotlar yaratish, terminologik bazani boyitish, davlat xizmatchilari va tadbirkorlar uchun til kurslarini kengaytirish. Shuningdek, yosh avlod o'rtasida o'zbek tilining ommaviy axborot vositalarida keng qo'llanilishini ta'minlash, chet elda o'zbek tili kurslarini ko'paytirish ham muhim vazifalardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tilining jamiyatdagi mavqei sezilarli darajada mustahkamlanmoqda. Lekin uni yanada rivojlantirish va xalqaro miqyosda mavqeini oshirish uchun uzluksiz chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Til nafaqat milliy boylik, balki jamiyatni birlashtiruvchi omil sifatida ham xizmat qiladi.

### **XULOSA**

O'zbek tili jamiyatning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy sohalarida muhim o'rin tutuvchi milliy qadriyat sifatida rivojlanishda davom etmoqda. Uning huquqiy maqomi davlat tili sifatida mustahkamlangan bo'lsa-da, globalizatsiya jarayonlari va texnologik taraqqiyot sababli yangi muammolar va imkoniyatlar yuzaga kelmoqda. Til siyosatining samarali yuritilishi, zamonaviy lingvistik tadqiqotlar, ta'lim tizimida o'zbek tilining ustuvorligi va raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi uning kelajakdagi rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardir. Ayniqsa, ilm-fan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va xalqaro hamkorlik doirasida o'zbek tilining qo'llanilishi kengaytirilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, o‘zbek tilining mavqei yanada mustahkamlash uchun davlat siyosatining izchilligi, ilmiy-adabiy salohiyatning oshirilishi, xalqaro maydonda uning o‘rni va ta’sirini kuchaytirish bo‘yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Bu esa nafaqat milliy identifikatsiyani mustahkamlash, balki xalqaro miqyosda O‘zbekistonning madaniy-ma’naviy nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

### **ADABIYOTLAR RO‘YXATI**

1. Asqarov, A. O‘zbek tilining rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: Fan, 2018. 256 b.
2. Jo‘rayev, S. Davlat tili va jamiyat. – Toshkent: O‘zbekistan, 2020. 198 b.
3. Qosimov, B. O‘zbek adabiy tili tarixi. – Toshkent: Sharq, 2015. 312 b.
4. Rahmonov, H. Tilshunoslik nazariyalari. – Samarqand: Zarafshon, 2017. 274 b.
5. Xudoyberganov, O. O‘zbek tili va madaniyat. – Nukus: Bilim, 2019. 220 b.
6. Karimova, D. O‘zbek tilining leksikografiyasi. – Toshkent: Universitet, 2021. 305 b.
7. Ismoilov, M. O‘zbek tilining grammatikasi. – Buxoro: Ilm Ziyosi, 2016. 289 b.
8. Mahmudov, N. O‘zbek tili va globalizatsiya. – Toshkent: Ma’naviyat, 2022. 245 b.
9. Saidov, U. Rasmiy hujjatlar va davlat tili. – Farg‘ona: Adolat, 2020. 190 b.
10. Tursunov, F. O‘zbek tilining kelajakdagi istiqbollari. – Andijon: Yangi Asr, 2023. 276 b.